

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій

**Курсова робота з методики навчання англійської мови на тему:
«Використання різних видів наочності в процесі формування
англомовної лексичної компетентності учнів початкової школи»**

студента групи **СОа 19-19**
педагогічний факультет романо-
германської та української філології
освітньої програми «Іноземні мови та
літератури, методика навчання іноземних мов і
зарубіжної літератури (англійська мова і друга
західноєвропейська мова)»
за спеціальністю 014 Середня освіта
Шугасвої Наталії Іванівни

Члени комісії:

_____ Борецька Г. Е.
(підпис)
_____ Кузьменко Ю. В.
(підпис)
_____ Устименко О. М.
(підпис)

Науковий керівник:
канд. пед. н., доц. Устименко О. М.

Національні шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	6
1.1. Мета та зміст формування англomовної лексичної компетентності учнів початкової школи.....	6
1.2. Психологічні особливості учнів першого класу.....	11
1.3. Роль наочності у формуванні лексичної компетентності молодших школярів	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ НАОЧНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ.....	17
2.1. Особливості використання наочності для навчання англomовного лексичного матеріалу в початковій школі (тут опишете свої спостереження на уроках (яку наочність використовували вчителі і практиканти) і проаналізуєте матеріали підручника, за яким працювали в школі, наведете приклади наочності).....	17
2.2. Комплекс вправ для формування англomовної лексичної компетентності учнів першого класу з використанням різних видів наочності.....	22
ВИСНОВКИ.....	27
РЕЗЮМЕ.....	29
SUMMARY.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	31

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що українська система освіти переживає період модернізації всіх рівнях – перехід від парадигми знань до компетентнісного підходу, що більшою мірою відповідає новим вимогам сучасного суспільства до рівня підготовки на усіх щаблях навчання. Так, відповідно до концепції Нової української школи, головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. В умовах сучасного відкритого інформаційного суспільства однією з основних компетенцій є іншомовна комунікативна компетенція, формування якої починається ще в початковій школі. Іншомовна комунікативна компетенція має складну багатокомпонентну структуру; різні дослідники виділяють такі компоненти як граматична та лексична компетенція, мовленнєва компетенція та соціокультурна компетенція, проте базою для оволодіння іноземною мовою все ж є лексика, тому вважаємо, що рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції безпосередньо залежить від якості сформованості лексичної компетенції.

Формування іншомовної лексичної компетентності на початковому етапі можлива лише за умови використання наочності, тобто через знайомий образ, виражений візуальним, аудіальним чи кінетичним способом. Саме тому вважаємо за доцільне більш детально вивчити поняття, види та особливості застосування засобів наочності для формування англomовної лексичної компетентності в учнів початкової школи.

Особливості та перспективи використання наочності на уроках іноземної мови стали предметом дослідження О.Станішевської, В.Філатової, К.Діхтяр, Л.Дідик, О.Ковальової, О.Казачінер, проте аспект їх застосування

для формування англomовної лексичної компетентності в учнів першого класу залишається маловивченим.

Об'єктом нашого дослідження є методика формування англomовної лексичної компетентності учнів початкової школи з використанням різних способів наочності.

Предметом дослідження виступає методика використання різних способів наочності для формування англomовної лексичної компетентності учнів першого класу.

У зв'язку з цим **мета** нашого дослідження – розроблення методики використання різних видів наочності в процесі формування англomовної лексичної компетентності учнів першого класу

Завдання дослідження наступні:

- 1) визначити цілі і зміст формування англomовної лексичної компетентності учнів початкової школи;
- 2) з'ясувати психологічні особливості учнів першого класу
- 3) охарактеризувати різні способи наочності для формування англomовної лексичної компетентності учнів початкової школи;
- 4) вивчити та узагальнити педагогічний досвід учителів школи № 85 м. Києва щодо використання різних видів наочності у процесі формування англomовної лексичної компетентності учнів початкової школи;
- 5) проаналізувати підручники з англійської мови для першого класу щодо використання різних видів наочності задля формування англomовної лексичної компетентності учнів;
- 6) підібрати і розробити вправи для формування англomовної лексичної компетентності учнів першого класу з використанням різних способів наочності;
- 7) здійснити пробне навчання учнів першого класу на матеріалі вправ для формування англomовної граматичної компетентності з використанням різних способів наочності.

Задля досягнення поставлених завдань використано такі **методи** дослідження:

1. ознайомлення з чинними державними документами в галузі початкової освіти;
2. опрацювання наукових і навчальних джерел з методики навчання іноземної мови у початковій школі;
3. спостереження на уроках за процесом формування англомовної лексичної компетентності учнів перших класів школи **№ 85 м. Києва** з використанням різних способів наочності;
4. вивчення досвіду вчителів школи **№ 85 м. Києва** з формування англомовної лексичної компетентності учнів перших класів з використанням різних способів наочності;
5. пробне навчання в першому класі.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в уточненні класифікації різних способів наочності для формування англомовної лексичної компетентності учнів початкової школи.

Практичне значення курсової роботи відображено в підготовці вправ та аналізі їх доцільності та ефективності для формування англомовної лексичної компетентності учнів першого класу з використанням різних способів наочності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Мета та зміст формування англомовної лексичної компетентності учнів початкової школи

Питання формування лексичної компетентності як одного з орієнтирів вивчення іноземних мов є однією з найбільш значущих проблем навчання у загальноосвітній школі. Знання та практичне використання лексичного складу мовної системи іноземної мови дозволяє розвинути вербально-семантичний рівень вторинної мовної особистості учня, тобто той мовний рівень, без якого неможливе подальше вивчення іноземної мови та загалом оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією.

Адекватне володіння лексикою – запорука успішного досягнення мовної компетенції. Лексична компетенція, що входить до складу іншомовної комунікативної компетенції, іноді буває навіть більш важливою, ніж інші складові (наприклад, фонетична або граматична компетенція). У зв'язку з цим слід розглянути поняття комунікативної компетенції та лексичної компетентності як її складової.

Багатьма дослідниками визнається той факт, що поняття «комунікативна компетенція» є основою комунікативної культури. Наприклад, С.Ніколаєва зазначає, що у різних видах діяльності (педагогічній, економічній, політичній, правовій, медичній тощо) істотним компонентом комунікативної культури виступає саме комунікативна компетентність [11, с.72]. З погляду С.Роман, комунікативна компетенція – це «здатність та готовність здійснювати іншомовне міжособистісне та міжкультурне спілкування з носіями мови, реальне практичне оволодіння іноземною мовою» [16, с.33].

Формування комунікативної компетенції забезпечує повноцінне виховання особистості, здатної інтегруватися у світове співтовариство. Саме формування іншомовної комунікативної компетенції дозволяє людині використовувати іноземну мову у процесі професійного чи неформального спілкування. Таким чином, поняття «комунікативна компетенція» можна розглядати як уміння співвідносити мовні засоби з конкретними сферами, ситуаціями, умовами та завданнями спілкування. Володіючи комунікативною компетенцією учень, незалежно від його віку, здатний розуміти та породжувати висловлювання іноземною мовою, враховуючи лінгвістичні та соціальні правила носіїв мови.

Під лексичною компетенцією необхідно розуміти «засновану на лексичних знаннях, навичках, вміннях, а також на особистому мовному та мовному досвіді здатність людини визначати контекстуальне значення слова, порівнювати обсяг її значення у двох мовах, розуміти структуру значення слова та виділяти специфічно національне у значенні слова» [21]. Оскільки лексика є основним будівельним матеріалом мовлення, інструментом вираження його змістового аспекту, то оволодіння лексикою іноземної мови – передумова розвитку всіх мовних умінь. Звідси випливає, що формування англomовної лексичної компетентності – це не кінцева мета, а засіб опанування усіма іншими видами мовної діяльності.

Багато дослідників проблеми формування лексичної компетентності в рамках оволодіння іноземною мовою вказують на складність та структурованість цієї навички. Наприклад, Н.Сіранчук виділяє три основні компоненти лексичної компетентності: викликання лексичної одиниці з пам'яті; поєднання лексичної одиниці з попередніми та наступними одиницями; 3) визначення відповідності вибору лексичної одиниці контексту [17, с.132]. Знання цих компонентів є важливим для подальшого їх розвитку і вдосконалення, підбору оптимальних методичних інструментів.

Щодо сутності лексичної компетентності, то вона складається із двох груп лексичних навичок: 1) продуктивні лексичні навички, тобто навички

вибору та вживання слів при говорінні та письмі; 2) рецептивні лексичні навички, тобто навички впізнавання та розуміння слів при читанні та аудіюванні [10, с.17]. В основі ж лексичної компетентності перебуває зв'язок форми і значення слова – сприйняте слово чи його форма миттєво викликають у свідомості учня образ його значення.

Лексична компетентність тісно пов'язана з поняттями активного та пасивного лексичного мінімуму, чи словника. Під активним словником розуміють слова, які часто використовуються учнями для вираження думок в мовленні та на письмі. Щодо пасивного словника, його складають лексичні одиниці, які учні повинні розуміти під час читання та слухання іншомовного мовлення. Також виділяється так званий потенційний словник, що складається з лексичних одиниць, які учні під час читання та аудіювання можуть зрозуміти без словника за допомогою навички припущення.

Теми слів на початковому етапі для формування лексичної компетентності називають «тематичними примітивами» [14, с.169]. Тематичні примітиви – це традиційні теми (наприклад, сім'я, будинок, місто, транспорт, магазин), які є актуальними для початкового рівня вивчення іноземної мови.

Отже, починаючи з початкового етапу шкільного навчання та закінчуючи просунутим рівнем володіння іноземною мовою, виділяють наступні складі лексичної компетентності:

- 1) фонетичні та орфографічні знання;
- 2) знання етимології окремих слів;
- 3) знання словотвірної структури слова;
- 4) знання семантичної структури багатозначних слів;
- 5) знання граматичної форми слова;
- 6) знання найбільш вживаних синонімів та антонімів слова;
- 7) знання омонімів;
- 8) розуміння подібностей та відмінностей у значеннях лексичних одиниць, що відносяться до одного лексико-семантичного поля;

9) знання лексичної та граматичної сполучуваності слів;

10) знання типових граматичних моделей для вживання слова [11].

Навчання лексиці у кожній віковій групі має свої специфічні особливості, що визначаються двома взаємопов'язаними факторами: змістом засвоюваного матеріалу та тим, у яку діяльність учня включено процес засвоєння [18, с.25]. Детальніше зупинимось на особливостях формування англomовної лексичної компетентності в учнів початкової школи. Перш за все слід зазначити, що поняття лексичної компетенції для молодших школярів передбачає здатність вирізняти в усному та письмовому тексті лексичні одиниці, працювати з текстовим матеріалом відповідно до навчального завдання, оперувати вивченою лексикою в процесі комунікації, використовувати мовний здогад у складній текстовій ситуації процесу читання та аудіювання, що у своїй сукупності дозволить забезпечити успішне оволодіння основами всіх видів мовної діяльності.

Формування лексичної компетенції в учнів початкової школи має враховувати психологічні особливості молодших школярів. Учням початкових класів властиво конкретно-образне мислення, підвищена емоційна чутливість, мимовільне запам'ятовування, тому підхід до викладання лексики має вирізнятись конкретикою та різноманітністю. Так, у процесі формуванні лексичної компетентності необхідно враховувати три основні види роботи:

- мовленнєва зарядка або мовна підготовка, які вводять учнів в атмосферу комунікації іноземною мовою;
- ознайомлення з новими словами та їх значеннями, тобто семантизація;
- автоматизація лексичних одиниць.

Навчання лексиці у методиці викладання іноземної мови відбувається у певній послідовності: по-перше, вводиться лексика у словниковий склад учнів, причому з урахуванням її значення та особливостей вживання у зв'язному мовленні; по-друге, використання лексики доводиться до автоматизму; по-третє, вживання лексики практично удосконалюється

школярами на занятті. Залежно від цієї послідовності виділяється три основні етапи роботи з лексикою на початковій стадії.

1) Знайомство з лексикою, її розрізнення – школярі вчать розпізнавати лексичні одиниці у тексті. На першому етапі знайомства з лексикою та її розпізнавання можна використовувати вправи на впізнавання лексики, на розрізнення та підстановку.

2) Алгоритмізація – засвоюється та репродукується та чи інша мовна структура, під час вивчення якої освоюються лексичні одиниці. На другому етапі можна застосовувати конструктивні вправи, що полягають у відтворенні інформації з пам'яті.

3) Творчий етап – учні застосовують вже засвоєні знання та вміння практично. Третій етап ознаменований закріпленням набутих і відпрацьованих знань практично, тобто за допомогою використання їх у різних мовних ситуаціях [1, с.12].

Таким чином, основною метою формування лексичної компетенції є розвиток повноцінних мовних умінь школярів. Процес навчання лексиці на початковому етапі відрізняється великою конкретикою, різноманітністю, примітивними темами. Робота над лексикою іноземної мови проводиться, як правило, у три етапи, що розташовуються у певній послідовності. Освоєння лексичного досвіду можливе в процесі різних видів діяльності на уроці іноземної мови.

1.2. Психологічні особливості учнів першого класу

Вступ до школи вносить важливі зміни у життя дитини. Різко змінюються умови її життя, становище у колективі, сім'ї. Провідним видом діяльності стає навчання, але бажання вчитися, позитивне ставлення до навчальної діяльності виникає лише тоді, коли дитина добре розуміє те, що пояснює вчитель, успішно засвоює матеріал. Наочність у навчанні дітей молодшого шкільного віку, зокрема першокласників, особливо важлива, оскільки мислення дітей – наочно-образне. Тому дуже важливо, щоб вчитель

використовував можливості як образотворчої наочності (яскраві, барвисті картини, ілюстрації, малюнки, муляжі тощо), так і словесної (яскраві, вражаючі, конкретні приклади, факти у доступній для розуміння дітей цього віку та емоційно-виразній формі).

У єдності із здобуттям знань відбувається і розумовий розвиток молодших школярів. Хоча завчання грає велику роль у навчальній діяльності молодшого школяра, але будувати навчання на експлуатації пам'яті дитини – велика помилка. У першокласників краще розвинута наочно-образна пам'ять, ніж словеснологічна, тому вони швидше запам'ятовують те, що їм близьке і зрозуміле, міцніше зберігають у пам'яті конкретні відомості, події чи осіб, ніж визначення, тобто переважає осмислене запам'ятовування [3, с.92].

Особливість уяви дітей цього віку – їхня опора на сприйняття. Учням початкової школи іноді важко уявити те, що не знаходить опори в оточуючому світі або на картинці. Найбільш яскравий і вільний прояв уяви першокласників можна спостерігати у грі, малюванні, складанні оповідань та казок. У дитячій творчості прояви уяви різноманітні: одні відтворюють реальну дійсність, інші створюють нові фантастичні образи та ситуації. Складаючи історії, діти можуть запозичити відомі їм сюжети, строфи віршів, графічні образи, часом, зовсім не помічаючи цього. Однак нерідко вони спеціально комбінують відомі сюжети, створюють нові образи, гіперболізуючи окремі сторони та якості своїх героїв. Невтомна робота уяви – ефективний спосіб пізнання та засвоєння дитиною навколишнього світу, можливість вийти за межі особистого практичного досвіду, найважливіша психологічна передумова розвитку творчого підходу до світу. Нерідко активність уяви є основою формування особистісних якостей, актуальних конкретної дитини.

Однією із надважливих психологічних особливостей школяра є увага. Увага здійснює відбір актуальних, особисто значущих сигналів з безлічі всіх доступних сприйняттю і з допомогою обмеження поля сприйняття забезпечує зосередженість на якомусь об'єкті (предметі, події, образі, міркуванні). Саме

завдяки увазі досягається особливий стан: предмет, що споглядається, або думка починає займати усе поле свідомості дитини, витісняючи з нього все інше. Тим самим забезпечується стійкість процесу, і створюються оптимальні умови обробки об'єкта чи думки «тут і зараз» [13, с.167].

Навчальна діяльність потребує гарного розвитку довільної уваги. Дитина має вміти зосередитися на навчальному завданні, протягом тривалого часу зберегти на ньому інтенсивну (концентровану) увагу, з певною швидкістю перемикається, гнучко переходячи з одного завдання до іншого. Однак довільність пізнавальних процесів у дітей 6-7 років виникає лише на піку вольового зусилля, коли дитина спеціально організовує себе під тиском обставин або за власним спонуканням. Значно краще в цьому віці розвинена мимовільна увага: цікаве само собою привертає увагу дітей без жодних зусиль з їхнього боку. Оскільки інтерес – головна спонукальна причина мимовільної уваги, то природно, потрібно робити урок цікавим та захоплюючим. Важливу допомогу в цьому надає наочність. Все нове, несподіване, яскраве, цікаве саме по собі привертає увагу учнів без жодних зусиль з їхнього боку. Крім переважання мимовільної уваги, до вікових особливостей учнів першого класу відноситься також її порівняно невелика стійкість. Першокласники ще не вміють довго зосереджуватися на роботі, особливо якщо вона нецікава та одноманітна; їхня увага легко відволікається. В результаті діти можуть не виконати завдання у строк, втратити темп і ритм діяльності, пропустити літери у слові та слова у реченні.

При розгляді психологічних особливостей учнів першого класу варто звернути увагу на пам'ять. Пам'ять – це процес збору, збереження та відтворення минулого досвіду. Провідні види пам'яті першокласників – емоційна та образна. Діти швидше і міцніше запам'ятовують все яскраве, цікаве, все те, що викликає емоційний відгук. Щодо образної пам'яті, то діти, краще утримують у пам'яті конкретні особи, предмети та події, ніж абстрактні поняття, визначення, описи та пояснення. Однак у період утримання пам'яті образ може зазнати певних трансформацій. Типовими

змiнами, що відбуваються з зоровим образом у процесi його зберiгання, є: спрощення (опускання деталей), деяке перебільшення окремих елементiв, що призводить до спотворення фiгури. Таким чином, найнадiйніше вiдтворюються образи, що включають емоцiйний компонент: несподiванi i такi, що рiдко зустрічаються.

Коли ми вiдмiчаємо хорошу образну пам'ять у дитини, варто пригадати, що образна пам'ять (як зорова, i слухова) погано пiддається довiльному управлiнню, а пам'ятати чiтко лише особливе, екстраординарне, – ще не означає мати хорошу пам'ять. Хороша пам'ять традицiйно пов'язується з пам'яттю на слова, а при запам'ятовуваннi словесної iнформацiї у молодших школярiв, особливо в перших двох класах, вiдзначається схильнiсть до механiчного запам'ятовування, без усвiдомлення смислових зв'язкiв. Це пояснюється найпоширенiшим способом оцiнювання зусиль учня. Близьке до тексту вiдтворення навчального завдання, з погляду дорослих, свiдчить про сумлiнне виконання дiтьми домашньої роботи i зазвичай оцiнюється високим балом. Це спонукає дитину вiдповiдати якомога ближче до тексту. Крім того, дiти ще не вмиють користуватися рiзними способами узагальнення. Не володiючи розгорнутою промовою, дiти не можуть вiльно, своїми словами, викладати змiст прочитаного. Тому, побоюючись допустити неточнiсть, вони вдаються до дослiвного вiдтворення. Наочнiсть сприяє мiцностi засвоєння знань. Приклади та образи запам'ятовуються легше i надовго утримуються у пам'ятi.

Також першокласники вiдрiзняються бадьорiстю та життєрадiсностю. Вони товариські, чуйнi, довірливi, справедливi, а деякi – примхливi та впертi. Вони дуже емоцiйнi: все, що дiти роблять, спостерiгають, думають, викликає в них емоцiйно забарвлене ставлення.

Перший рiк навчання – рiк дуже помiтного розвитку iнтересiв. I основний iз них – пiзнавальний iнтерес, iнтерес до пiзнання навколишнього свiту, жадiбне прагнення дiзнатися бiльше. Отже, на основi вище представлених даних щодо психологiчних особливостей учнiв першого

класу, можемо стверджувати, що використання різних видів наочності є доцільним, важливим чинником під час навчання іноземній мові.

1.3. Роль наочності у формуванні лексичної компетентності молодших школярів

Перед тим як з'ясувати роль наочності у формуванні лексичної компетентності молодших школярів вважаємо за доцільне дати визначення поняття «наочність» та детальніше розглянути основні види наочності.

Наочність як принцип навчання був вперше сформульований чеським вченим Я. Коменським. Автор зазначав, що знання форм поєднання слова та засобів наочності, їх варіантів та порівняльної ефективності дає можливість вчителю творчо застосовувати засоби наочності відповідно до поставленого дидактичного завдання, особливостей навчального матеріалу та конкретних умов навчання». [2, с.231]

Проблема наочності в педагогіці різнобічно і глибоко також була проаналізована К. Ушинським. У своїх працях він трактує наочність як процес навчання, що будується не на абстрактних уявленнях і словах, а на конкретних образах, безпосередньо сприйнятих дитиною [9, с.101]. Процес наочного навчання за Ушинським складається з двох основних шаблів: чуттєве сприйняття предметів та явищ зовнішнього світу і абстрактне мислення. Сутність наочного навчання він вбачає в тому, щоб за допомогою наочних посібників або самих реальних предметів сприяти формуванню у дітей чіткого уявлення про предмети і явища; виявленню зв'язків між предметами та явищами; утворенню певних узагальнень.

У педагогіці виділяються такі види засобів наочності, як візуальні, аудіальні, кінестетичні та мовні [19, с.57]. Так, до візуальних засобів наочності відносяться ілюстрації, схематичні зображення, фотографії. До аудіальних – різноманітні аудіозаписи. Зразки речовин, які можна досліджувати за допомогою тактильних відчуттів, належать до кінестетичних засобів наочності. До мовних засобів наочності належить словесний опис вчителя, здатний викликати в школярів формування уявного образу.

Психологами встановлено, що найбільш активно в навчанні задіяні зоровий та слуховий аналізатори, тому найбільш поширені аудіовізуальні засоби наочності [20].

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій в освіті постійно з'являються нові способи подання навчальної інформації, які поступово входять до арсеналу педагогів-практиків. Однак, використовуючи навіть нові засоби наочності, педагог повинен завжди контролювати процес формування правильних наочних образів. У процесі навчання іноземної мови використовуються різні види наочності. Важливе місце займає образотворча наочність, яка має на меті дати дитині зразок відображення реального світу (фотографії, малюнки, картини) [12]. Вчителі часто використовують посібники цієї групи. Їхня перевага в тому, що можна замінити реальний предмет певними зображеннями, адже показати реальний предмет на занятті часто буває дуже важко чи неможливо (наприклад, великих тварин чи споруди,). До образотворчих засобів наочності відносять і технічні засоби – навчальні відеофільми, аудіозаписи, радіо- та телепередачі. Ці наочні засоби називають аудіовізуальними, що дозволяють використовувати у навчальному процесі звук та зображення

Введення лексики на початковому етапі зовсім не можна уявити без наочності. Відповідно до сучасних вимог до вивчення іноземної мови вчитель, дотримуючись прямого методу, повинен уникати українських слів, а пояснити дітям, з досить обмеженим словниковим запасом, значення нового слова іноземною мовою практично неможливо. Тут на допомогу приходить наочність, найчастіше, звичайно, візуальна (картинка). Бачачи образ, діти міцно схоплюють його та вибудовують асоціюють із названим словом. Механізм засвоєння простий: наочність (картинка) – образ. Важливу роль в подібній організації навчання відіграє наочно-образне мислення, яке домінує в молодших школярів.[8] Це зовсім не означає, що при введенні лексичних одиниць слід користуватися виключно картинками, але на даному етапі цей вид буде найбільш ефективним.

При використанні наочних методів навчання необхідно дотримуватися ряду умов:

- наочність повинна відповідати віку учнів;
- наочність повинна використовуватися в міру і показувати її слід поступово і лише у відповідний момент уроку;
- спостереження має бути організоване таким чином, щоб усі учні могли добре бачити предмет, що демонструється;
- необхідно чітко виділяти головне, суттєве під час показу ілюстрацій;
- детально продумувати пояснення, що даються під час демонстрації явищ;
- демонстрована наочність має бути точно узгоджена зі змістом матеріалу;
- залучати самих учнів до знаходження бажаної інформації у наочному посібнику чи демонстраційному устрої [7].

Отже, метод використання наочності на уроці іноземної мови вважається одним із найбільш популярних та унікальних. У викладанні наочні матеріали використовуються давно, причому в різних методичних цілях. На уроці іноземної мови наочність може бути використана як демонстраційний, так і роздатковий дидактичний матеріал. Перевага полягає в тому, що, по-перше, наочність мимоволі активізує пам'ять, мислення та уяву учнів. По-друге, застосування наочних матеріалів допомагає значно скоротити частку рідної мови на уроці іноземної мови [5]. Наочність може використовуватися як засіб, що стимулює учнів на висловлювання потрібного змісту, з використанням необхідного мовного матеріалу, презентації нової лексики, тренування вимови та написання слів, щодо диктантів і рольових ігор. І нарешті, наочність – це простий, легкий та цікавий у використанні матеріал, який може зробити урок ефективним та цікавим. Завдання викладача правильно підібрати завдання залежно від психолого-педагогічних особливостей дитини.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ НАОЧНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ

2.1. Особливості використання наочності для навчання англomовного лексичного матеріалу в початковій школі

Під час проходження університетської практики ми мали можливість поспостерігати за роботою досвідчених вчителів, що викладають англійську мову першокласникам, та за іншими студентами-практикантами, які продемонстрували різноманітні підходи до організації навчальної діяльності. Оскільки в контексті даної роботи наша увага зосереджена саме на використанні різних видів наочності в процесі формування англomовної лексичної компетентності учнів початкової школи, то спробуємо здійснити аналіз саме цього аспекту.

Так, нами було проаналізовано 13 уроків в перших класах (9 з них проводив викладач та 4 – студенти-практиканти). Усі відвідані нами уроки були досить цікавими та пізнавальними, проте педагогам не завжди вдавалося використовувати усі види наочності, і у зв'язку з цим учні іноді втрачали інтерес до кінця уроку. Вчителі переважно застосовували на своїх уроках традиційні технології, тобто робота на уроці була побудована строго за підручником з використанням наочності в невеликій кількості. Також іноді були присутні елементи ігрових технологій.

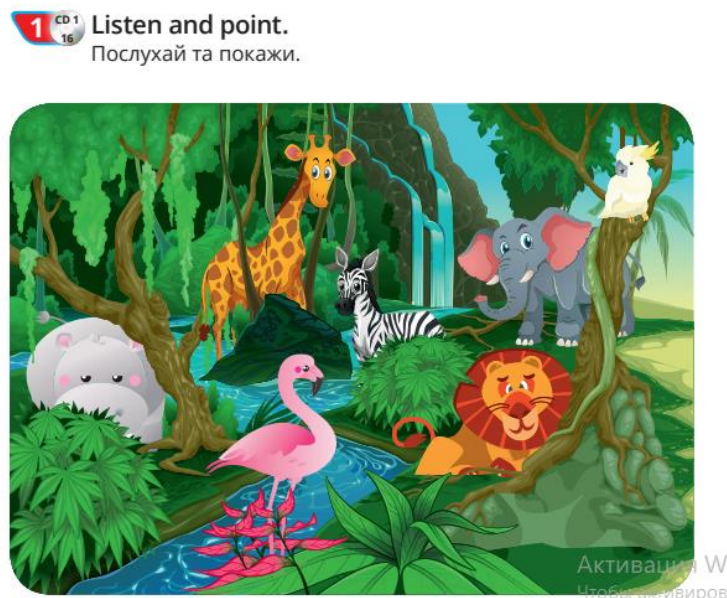
Варто зауважити, що навчання першокласників англійській мові у школі, в якій відбувалось проходження практики, здійснювалось із допомогою підручника Quick Minds 1 for Ukraine Г.Пухти, Г.Гернгноса та П.Льюїс-Джонса [15]. Даний підручник, на наш погляд, побудований методично грамотно, із врахуванням психологічних особливостей

першокласників, з адекватно підібраними завданнями. Також хочемо відзначити візуальну складову підручника – на відміну від звичних підручників типу О.Карп'юк чи А.Несвіт даний екземпляр не перенавантажений непотрібними малюнками та нагромадженням великої кількості вправ на розвороті. На сторінці підручника міститься не більше трьох вправ, що дозволяє дитині чітко зосередити увагу на тому завданні, що пропонує вчитель, а не розпорощуватись на перегляд великої кількості яскравих малюнків. Оскільки підручник є також своєрідним типом наочності, то даний аспект є достатньо вагомим. Також до підручника додається збірка аудіо, що дозволяє вчителю спиратись і на аудіальні типи наочності, та добірка постерів та карт.

Для прикладу, до теми «В джунглях – In the jungle» в підручнику пропонується вправа прослухати невелику розповідь про екзотичних тварин та показати їх на малюнку, промовляючи назву.

Рисунок 2.1.

Вправа Listen and point. Послухай та покажи до теми «In the jungle»

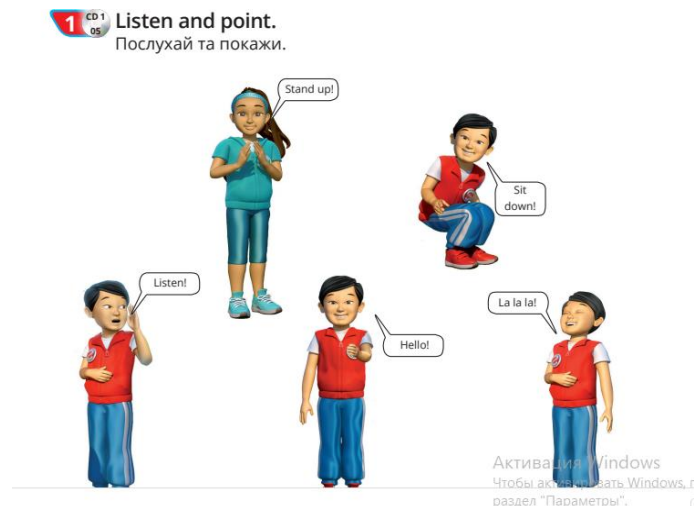
Такий вид аудіо-візуальної наочності є достатньо ефективним, оскільки дозволяє дитині прослухати автентичний англомовний запис і таким чином навчатись правильній вимові, та пов'язати образ тварини з її назвою.

Не менш ефективною є і наступна наочність, запропонована

підручником – вправа «Послухай та покажи» (рис.2.2.). Хоч вона також пропонує завдання, подібне до попереднього, та тут вже задіяні візуальні та кінетичні канали сприйняття інформації – дитині потрібно почути команду і реалізувати у вигляді руху. Даний вид наочності дозволяє дитині не просто стояти осторонь від понять, що вивчаються, і бути звичайним спостерігачем, вона стає активним учасником, може співвіднести іншомовну лексику із знайомими діями, що дозволить краще запам'ятати нові слова. Також така вправа дозволяє здійснити своєрідну фізкультхвилинку, змінити тип діяльності, що позитивно відображається на подальшій мотивації школярів.

Рисунок 2.2.

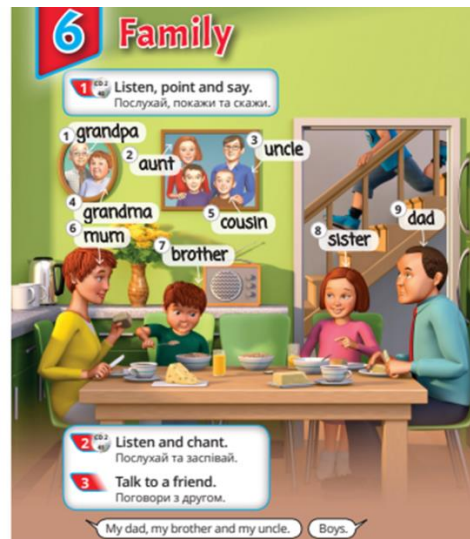
Вправа *Listen and point.* Послухай та покажи до теми «Classroom instructions»

Для подання нових лексичних одиниць у підручнику також є наочність у вигляді картинки з підписами (рис.2.3.)

Рисунок 2.3.

Наочність до теми «Family»

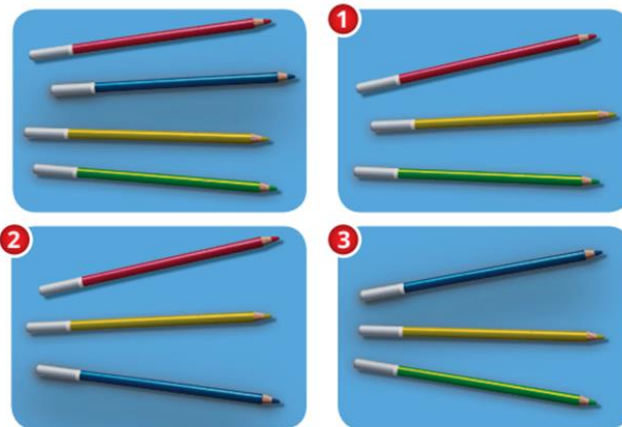
Звернемо увагу, що дана наочність може використовуватись як на етапі семантизації лексичних одиниць, так і для їх репродукції, оскільки спершу дітям пропонується картинка з позначеннями (в даному випадку слова, що позначають членів сім'ї), потім – аудіо-запис із коротким діалогом між двома друзями, що розповідають про свої родини, прослуховуючи котрий першокласники мають змогу співвіднести номінацію, візуальний образ та звучання. Після цього їм пропонується скласти подібний діалог, користуючись опорою внизу сторінки. Тобто, на основі однієї наочності, не переключаючи увагу на різноманітні друковані картки, презентацію на дошці і т.д., і не втрачаючи концентрації, дитина засвоює лексику на різних рівнях. Вчителю достатньо додати вправу на написання цих слів, і вже протягом одного заняття активний словник дитини буде ефективно і надійно поповнений новою лексикою з даної теми.

Доволі ефективним засобом наочності є і завдання, розміщене в підручнику, яке передбачає визначення дитиною предмета, що не вистачає на малюнку і його називання (рис.2.4.)

Рисунок 2.3.

Вправа Say what is missing – Скажи, чого не вистачає до теми «Colours»

4 Say what is missing.
Скажи, чого не вистачає.

Дана наочність може використовуватись на етапі семкантизації лексичних одиниць, оскільки дитина повинна проаналізувати, якого олівця не вистачає і назвати його колір. Для цього вона повинна продемонструвати обізнаність у співвіднесенні кольору та його назви. Крім того, дана вправа розвиває у дитини посидючість, уважність та кмітливість.

Серед видів наочності, що застосувались вчителем у процесі формування лексичної компетентності учнів першого класу на уроках англійської мови також хочемо представити гру «Бінго» до теми «Numbers» (рис.2.5.).

Рисунок 2.5.

Картка для гри «Бінго» до теми «Numbers»

Даний тип наочності само собою доволі простий, оскільки має вигляд

картки з цифрами, проте його роль у оволодінні лексиною з теми доволі вагома. Учням пропонується ігрова діяльність (яка охоче сприймається першокласниками і допомагає їм навчатись граючись), яка полягає у тому, що кожна дитина отримує картку з різними цифрами (від 1 до 10). Вчитель із спеціально підготовленої коробки витягає цифри по одній і називає її англійською. Дитина, на картці котрої є така цифра, повинна її закреслити. Перемагає той учень (чи учні) яким першими вдалось закреслити усі цифри на картці. Дана вправа дозволяє учням поєднати образний символ цифри, її назву та вимову, також допомагає навчитись швидко розрізняти на слух різні цифри.

Під час вивчення теми «My Body» вчителем також використовувався аудіально-кінетичний тип наочності – прослуховування пісні «Head and shoulders». Діти співали і торкались тих частин свого тіла, які називали. Даний тип наочності подібний до того, що був описаний вище (вправа з підручника до теми Classroom instructions), проте спирається більше саме на звукове сприйняття.

Таким чином, проаналізувавши уроки англійської мови в першому класі ми дійшли таких висновків, що наочність використовується доволі часто, проте у дуже вузькому напрямку (здебільшого це картинки та малюнки з підручника, аудіо), що на нашу думку є недостатньо ефективним у процесі навчання іноземної мови. Репродуктивні види навчальної діяльності здебільшого відбуваються без будь-якої зорової опори, що значно зменшує пізнавальну активність першокласників. Саме тому вважаємо за доцільне продемонструвати різноманітні типи наочності, що можуть використовуватись для формування англомовної лексичної компетентності у першокласників.

2.2. Комплекс вправ для формування англомовної лексичної компетентності учнів першого класу з використанням різних видів наочності

У даному параграфі спробуємо продемонструвати різні типи наочності, що можуть бути використані з метою формування лексичної компетентності в учнів першого класу.

- Гра «Розташуй слова на малюнках» до теми «My house». На прищіпках приклеєні слова. Учням потрібно прикріпити прищіпку зі словом на відповідний малюнок (рис.2.6.). Даний тип наочності є візуальним, тобто забезпечує наявність зорового образу – малюнку, що відображає значення нових лексичних одиниць. Така гра допоможе житині швидше запам'ятати нові слова, а ігрова діяльність підвищить мотивацію та зробить процес навчання більш легким. Крім того, робота з прищепками вдосконалюватиме пальчиковий захват, що готуватиме руку дитини до письма.

Рисунок 2.6.

Картка для гри «Розташуй слова на малюнках»

- Картка для гри «Поєднай пору року з місяцями» до теми «Seasons and Weather». На картці є назви чотирьох пір року та наліпки з назвами місяців. Дитині потрібно розклеїти наліпки з назвами місяців відповідно до пори року, до якої вони відносяться. Це також традиційний вид зображальної наочності, проте він націлений вже не на встановлення семантичних взаємозв'язків між словом та образом, а на групування вивчених лексем,

тобто є вже дещо складнішою. Щоб виконати таке завдання дитина повинна вміло оперувати запропонованими словами і добре знати їх значення.

- Структурна схема до теми «Food and Meals» (таблиця 2.1.). Дана схема є візуальним типом наочності у вигляді схеми-таблиці для побудови висловлювання, тобто може використовуватись як репродуктивна вправа. Учні потрібно з кожного стовпчика обрати одну позицію таким чином, щоб утворити речення, яке відповідатиме його вподобанням, наприклад *I like fried eggs and tomatoes for breakfast*. Це дозволить не лише співвіднести образ слова (в даному випадку його письмовий еквівалент) із назвою, але і ввести його в комунікативну ситуацію.

Таблиця 2.1.

Структурна схема до теми «Food and Meals»

I have	porridge	for breakfast
	fried eggs	
	milk	
	apple pie	
	sausages	
I like	pizza	for dinner
	pasta	
	tea	
I don't like	fish	for supper
	sweets	
	broccoli	
	juice	
	banana	
	tomato	

- Картки для співставлення зорового та письмового образу до теми «Food» (рис.2.7.). Даний тип наочності також є візуальним – дитина отримує

картинку з зображенням продуктів і серед поданих слів повинна обрати саме те, що відповідає малюнку. Дану вправу ми помістили у комплекс не для наслідування, а більше для аналізу дієвих підходів у створенні та виборі наочності.

Рисунок 2.7.

Картки для співставлення зорового та письмового образу до теми «Food»

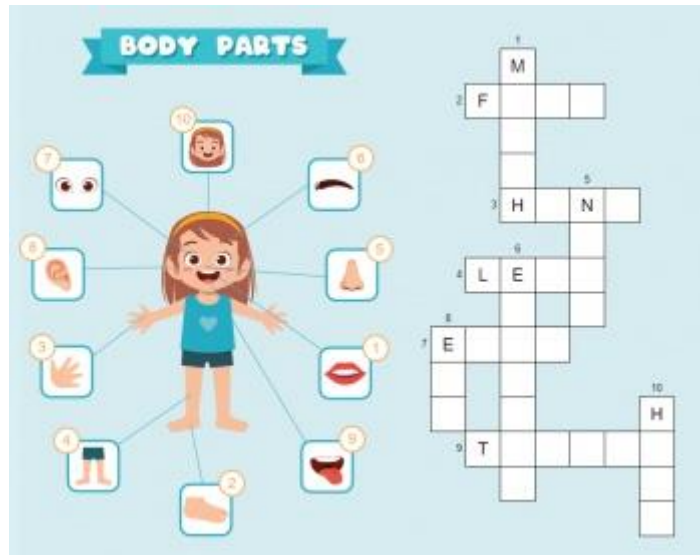
	juice		ham		tea
	cocoa		milk		coffee
	tea		yogurt		water
	apple		yogurt		orange
	orange		butter		pudding
	banana		juice		cocoa
	jam		cocoa		banana
	banana		milk		orange
	bread		water		apple

На перший погляд, картка відповідає усім методичним вимогам і може слугувати для співставлення образу слова та його позначення на письмі, проте вона має малий навчальний потенціал, оскільки після виконання такої вправи вона не навчиться правильно писати слова, тому краще будувати подібні наочності таким чином, щоб дитині доводилось самій конструювати слово, що відповідає образу – збирати його з літер, написати, обвести тощо.

- Кросворд до теми «Body Parts» (рис.2.8.). Ось це саме той випадок, коли дитині необхідно не просто знайти письмовий еквівалент, а самостійно вписати його. За допомогою такої наочності першокласник оволодіє як усною, так і письмовою формами поданої лексики.

Рисунок 2.8.

Кросворд до теми «Body Parts»

- Прослуховування короткої історії Тома та Діани до теми «Hobbies». Дитина слухає аудіозапис, а потім їй потрібно записати якомога більше назв активностей, які прозвучали в аудіо. Такий вид наочності допоможе дитині навчитись впізнавати вивчені лексичні одиниці, виокремлювати їх з мовлення та відобразити на письмі.

- Перегляд англomовного мультику про хлопчика Тома, який не вмів одягатись з подальшим вибором назв одягу, які озвучувались в мультику. І подальше завдання намалювати три предмети одягу із мультику та підписати їх.

- Чудовою з точки зору побудови є наочність до теми «My House» (рис.2.9.), розрахована на роботу з інтерактивною дошкою або планшетами. Учням подаються нові слова з теми із можливістю натиснути спеціальну кнопку та прослухати як звучить позначення. Після засвоєння слів та їх значень, учням потрібно натиснути кнопку, прослухати слово та вибрати його зображення-відповідник. Така наочність за допомогою технічних засобів приваблює дітей.

Рисунок 2.9.

Наочність до теми «My House»

MY HOUSE

 LISTEN

 KITCHEN	 BATHROOM	 LIVING ROOM	 GARDEN
 BEDROOM	 DINING ROOM	 GARAGE	 HALL

 LISTEN AND CLICK:

Ефективними будуть й інші види наочності, такі як картки з текстами, у яких слова з теми подані у вигляді картинок і учневі потрібно прочитати текст, підставляючи слова замість картинок; і ребуси, головоломки, сортери, пісні, відео тощо. Головне – щоб усі ці види наочності відповідали темі та меті уроку, враховували психологічні особливості першокласників та мали високий навчальний потенціал.

ВИСНОВКИ

Вивчення іноземної мови в сучасному світі – це один із найважливіших складових аспектів сучасної успішної людини. Знання хоча б однієї іноземної мови розширює кругозір, дозволяє пізнати культуру та звичаї іншого народу. Вирішення цієї проблеми вимагає нових підходів до організації процесу навчання, вдосконалення його форм та методів, одним з яких є використання наочності у процесі навчання іноземної мови.

Принцип наочності займає важливе місце серед інших інструментів, що дозволяють організувати процес успішного навчання іноземної мови, зокрема формування лексичної компетентності. Саме тому у першому розділі даної роботи ми розглянули поняття та види наочності, можливості застосування на уроках іноземної мови. Також ми детально вивчили поняття лексичної компетенції і дійшли висновку, що наочність є найважливішим засобом навчання у процесі формування лексичної компетентності на початковому етапі навчання англійської мови. У ході написання роботи було сформульовано основні критерії сформованості лексичної компетентності, а саме здатність вирізняти в усному та письмовому тексті лексичні одиниці, працювати з текстовим матеріалом відповідно до навчального завдання, оперувати вивченою лексикою в процесі комунікації, використовувати мовний здогад у складній текстовій ситуації процесу читання та аудіювання, що у своїй сукупності дозволить забезпечити успішне оволодіння основами всіх видів мовної діяльності. Також було окреслено психологічні особливості учнів першого класу, які необхідно враховувати при організації навчального процесу із використанням наочності. Так, ми зазначили, що на ранніх етапах школяр мислить більше образами, аніж поняттями, тому останні осмислюються учнями легше, якщо вони підкріплюються конкретними прикладами та образами.

У другому розділі курсової роботи ми описали практичну сторону застосування наочності для формування лексичної компетентності в учнів

першого класу на основі спостережень за використанням наочності викладачами під час студентської практики та на основі власного досвіду, здобутого у роботі з першокласниками. Було зазначено, що використанню наочності у процесі формування іншомовної лексичної компетентності приділяється дуже мало уваги і наведено окремі приклади вправ для першого класу з використанням різних типів наочності на різних етапах засвоєння лексичного матеріалу. Таким чином, мети нашого дослідження досягнуто, всі поставлені завдання виконані.

РЕЗЮМЕ

Тема курсової роботи з методики викладання англійської мови – використання різних видів наочності в процесі формування англомовної лексичної компетентності учнів початкової школи. Перший розділ даної роботи присвячений теоретичним засадам використання наочності для формування англомовної лексичної компетентності учнів початкової школи. В даному розділі описано мету та зміст формування англомовної лексичної компетентності учнів початкової школи, психологічні особливості учнів першого класу та роль наочності у формуванні лексичної компетентності молодших школярів.

Другий розділ курсової роботи висвітлює практичні засади використання різних видів наочності в процесі формування англомовної лексичної компетентності учнів першого класу. В ньому проаналізовано педагогічний досвід вчителів та підручник з англійської мови для першого класу на предмет виявлення різних видів наочності та їх методичної коректності. Також представлено підбірку різнопланових вправ із використанням різних типів наочності на різних етапах засвоєння лексичного матеріалу.

Ключові слова: *наочність, іномовна, лексична компетентність, початкова школа.*

SUMMARY

The topic of the course work on the methodology of teaching English is the use of various types of visualization in the process of forming the English lexical competence of primary school students. The first section of this work is devoted to the theoretical principles of using visualization for the formation of English lexical competence of primary school students. This section describes the purpose and content of the formation of English lexical competence of primary school students, the psychological characteristics of first grade students and the role of visualization in the formation of lexical competence of younger schoolchildren.

The second section of the course work highlights the practical principles of using different types of visualization in the process of forming the English lexical competence of first-grade students. It presents an analysis of the teachers' pedagogical experience and the English language textbook for the first grade in order to identify different types of visualization and their methodological correctness. Also presented is a selection of multifaceted exercises using different types of visualization at different stages of assimilation of lexical material.

Key words: *visualization, foreign language, lexical competence, primary school.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безкоровайна О. В. Інноваційна діяльність викладача іноземної мови: проблеми теорії і практики / О. В. Безкоровайна // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : науковий збірник: наукові записки РДГУ. – 2016. – Вип. 14 (57). – С. 10–14.
2. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов, 2009. Вип 1(6) – С. 230 – 234.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : наук. видання / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
4. Бурлаков, М. А. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики / М.А. Бурлаков // Іноземні мови. - 2005. - № 1. - С. 20-21.
5. Гордєєва, А. Й. Формування англомовної лексичної компетентності молодших школярів з використанням карт пам'яті. Науково-методичний журнал "Іноземні мови", 2 (2013): 13-18.
6. Дідик Л.В. Колажна наочність та прийоми роботи з нею на уроках англійської мови в початковій загальноосвітній школі // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2013. URL: http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob17_179.pdf
7. Казанічер О. С. Роль наочності у навчанні англійської мови молодших школярів. Англійська мова та література. 2004. № 13. С. 2-5.
8. Климишина, Н. А. Ефективне використання наочного матеріалу / Н.А. Климишина // Англійська мова в початкових класах. - 2004. - № 1. - С. 19-20
9. Ковальова, О. В. Використання наочності на уроках англійської мови у середній ланці / О. В. Ковальова, О. Г. Гавриш // Проблемы

- современного педагогического образования. – 2015. – № 48-4. – С. 97-103.
10. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов» : для студентів 5 курсу ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спец. 035 Філологія (Переклад) / Нар. укр. акад., [каф. теорії та практики пер. ; авт.-упор. І.Ю. Гусленко]. – Харків : Вид-во НУА, 2018. – 64 с.
 11. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С.Ю. Ніколаєва [та ін.]. 2-е вид., допов. і переробл. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
 12. Мороз С. Методичні рекомендації щодо використання фотографій на уроках англійської мови як засобів розвитку мовленнєвої компетенції // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2007. - №1. С. 28-31
 13. Надьон В. П. Психологічні особливості учнів початкової школи / В. П. Надьон // Харківський осінній марафон психотехнологій : матеріали III міжрегіон. наук.-практ. конф. (каталог психотехнологій; тези доп.), Харків, 26 жовт. 2019 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Т. Б. Хомуленко та ін.]. – Харків : Діса плюс, 2019. – С. 166–168.
 14. Ніколаєва С.Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 320с.
 15. Пухта Г., Гернгрос Г., Льюїс-Джонс П. Англійська мова. English. Підручник для 1 кл. закл. загальн. середн. освіт. (з аудіосупроводом) / Пухта Г., Гернгрос Г., Льюїс-Джонс П. – К.: Видавництво «Лінгвіст», 2018. – 128 с.
 16. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2005. 208 с.
 17. Сіранчук, Н. М. "Лексична компетентність молодшого школяра у сучасній початковій освіті." Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка 79 (2014): 129-133.

18. Сошенко, С. М., & Коломієць, Б. С. (2014). Еволюція методів викладання іноземної мови. Педагогічний процес: теорія і практика, (1), 22-27.
19. Станішевська, О. В. Наочність у навчанні усної англійської мови у V-VI класах: (на допомогу вчителю-початківцю) / О. В. Станішевська. - Київ: Рад. шк., 1964. - 112 с.
20. Філатова, В. О. Наочні матеріали для учнів молодших класів [Текст] / В.О. Філатова // Англійська мова та література. - 2004. - № 12. - С. 5-6
21. Шевчук Л. М. Специфіка формування лексичної компетентності школярів у сучасних умовах. Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 6 від 25 квітня 2019 р.), 2019, 128с.